

Vključevanje civilnodružbenih organizacij, ki delujejo na področju alkoholne problematike, v raziskovalno dejavnost - STEPS

Poročilo nacionalnega srečanja v Sloveniji

Kraj in datum srečanja: Ljubljana, 25. marec 2010

Name of the Author(s)

dr. Maja Zorko, Matej Košir, doc. dr. Tanja Kamin, Sandra Radoš Krnel in dr. Agata Zupančič

Name of the organisation

Inštituta za varovanje zdravja RS, Inštitut za raziskave in razvoj 'Utrip'

STEPS Report on National Workshop in *Slovenija*

TABLE OF CONTENTS

1. Short general description of workshop.
2. Report on four themes.
  - 2.1. Public health research system in name Slovenija.
Pregled možnosti raziskovanja v Sloveniji
  - 2.2. The role of different civil society, especially the citizen organisations, in contributing to public health research.
Vloga civilnodružbenih organizacij s področja alkohola v raziskovalni dejavnosti
  - 2.3. *Chosen public research topic.*
Kdo raziskuje v Sloveniji na področju alkohola in kako?
  - 2.4. European dimensions.
Kako do informacij o evropskih raziskavah in razpisih?
3. Conclusions, Summary of final discussions
4. Recommendations
5. Attachments.
  - 5.1. Agenda of the workshop.
  - 5.2. List of participants (name, surname, organisation).
  - 5.3. List of Steering Committee.
  - 5.4. Summary of the evaluation.

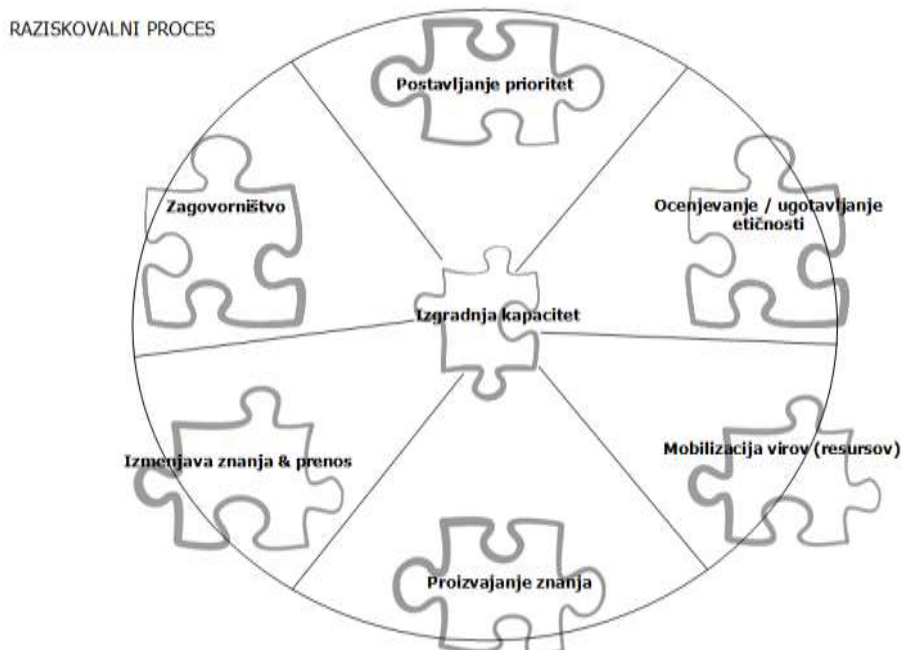
1. SHORT GENERAL DESCRIPTION OF WORKSHOP

Uvod s kratkim opisom delavnice

Z evropskim projektom STEPS in izvedeno delavnico smo želeli spodbuditi tako vladne kot tudi civilnodružbene organizacije v Sloveniji in drugod po Evropi k drugačnemu razmišljanju na področju raziskovalne dejavnosti in večjemu vključevanju civilnodružbenih organizacij v raziskovalni proces. Prepričani smo, da le-te lahko v tem procesu prispevajo bistveno več, kot so doslej, saj je njihov potencial z vidika raziskovanja in razvoja družbe podcenjen in premalo izkoriščen.

Namen nacionalne delavnice v sklopu omenjenega evropskega projekta je bil izpostaviti pomen civilnodružbenih organizacij pri raziskovanju ter okrepiti in razširiti njihovo vlogo pri tem. Delavnica je orodje za spodbujanje raziskovalne dejavnosti v civilnodružbenih organizacijah in njihovo večje vključevanje v različne raziskave (v našem primeru) na področju alkohola. Z delavnico smo spodbudili civilnodružbene organizacije k razmišljanju o njihovi vlogi v raziskovalnem procesu in z njimi izmenjali izkušnje ter stališča do nadaljnjega razvoja na tem področju.

Pod pojmom raziskovalna dejavnost si ljudje pogosto predstavljajo le raziskovanje v ožjem smislu, ki zajema izvajanje raziskav z namenom pridobivanja novega znanja. Zato smo na srečanju izhajali iz širšega koncepta. Govorili smo o raziskovalnem procesu, kot ga opredeljuje Delisle in sodelavci (2005) (Slika 1), in vključuje različne faze: zagovorništvo, postavljanje prioritet, ocenjevanje/ugotavljanje etične primernosti, mobilizacija virov, proizvodnje znanja, izmenjava in prenos znanja.

Slika 1. Faze raziskovalnega procesa.

Prerejeno po: Delisle, H., Hatcher Roberts, J., Munro, M., Jones, L. In Gyorkos, T.W. (2005). The role of NGOs in global Health research. *Health Research Policy and Systems*, 3:3.¹

Slovenska delavnica je bila posvečena problemu alkohola, saj tvegana in škodljiva raba alkohola pomenita veliko finančno in socialno breme za Slovenijo. Delavnica je bila razdeljena na dva dela: jutranjega in popoldanskega. Jutranji del je vseboval predavanja o trenutnih raziskavah na področju alkohola v Sloveniji. Prvo predavanje je predstavilo kdo in kako raziskuje področje problematike alkohola v Sloveniji (raziskovalne metode, področja in populacije itd.). Prav tako so bila v njem predstavljena odkritja vprašalnika z naslovom Raziskovanje v civilno-družbenih organizacijah. Drugo predavanje je predstavilo trenutna mnenja o vlogah civilno družbenih organizacij v raziskovalnem procesu. Za opis raziskovalnega procesa so predavatelji uporabili sliko iz Delisle et al. (2005). Ta opisuje raziskovalni proces, ki vključuje različne stopnje, te so: zagovornišтво, določanje prioritet, etično vrednotenje, mobilizacija virov, ustvarjanje znanja, deljenje znanja in prevajanje znanja v prakso.

¹ © 2005 Delisle et al; licensee BioMed Central Ltd. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/2.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Tretje predavanje bi moralo predstaviti trenutne raziskovalne zmožnosti v Sloveniji, vendar je bilo odpovedano zaradi bolezni predavatelja. Četrto predavanje je predstavilo možnosti za prijavljanje na in uporabo znanja in podatkov iz evropskih projektov.

Predstavitve so vključevale primere dobrih praks, ki skušajo graditi kapacitete, mrežo deležnikov, ki delajo na področju preprečevanja posledic škodljivega pitja alkohola v Sloveniji. Ti dve dobri praksi sta mednarodni Projekt gradnje kapacitet in slovenski projekt z naslovom MOSA: Mobilizacija skupnosti za odgovornejši odnos do alkohola.

Popoldanski del je zaznamovalo delo v majhnih skupinah, kjer so udeleženci iz različnih organizacij (vladne in civilno družbene) razpravljali o sledečem:

- katere stopnje raziskovalnega procesa pokriva njihovo delo
- kaj so njihovi pogledi o sodelovanju med različnimi deležniki v različnih stopnjah raziskovalnega procesa
- kaj je vloga civilno družbenih organizacij v različnih stopnjah raziskovalnega procesa in
- kaj so izzivi in priporočila za boljše sodelovanje in večjo vpletenost civilno družbenih organizacij v raziskovalnem procesu.

V nadaljevanju poročila predstavljamo kratke prispevke vsebinskih sklopov srečanja in končujemo z zaključki delavnice oziroma s predlogi nadaljnjih aktivnosti na področju obravnave alkoholne problematike.

The title of the workshop/ Naslov delavnice

Vključevanje civilnodružbenih organizacij, ki delujejo na področju alkoholne problematike, v raziskovalno dejavnost

The aim of the workshop/ Namen delavnice

Glavni cilji delavnice so bili:

- predstaviti raziskovalno delo na področju alkoholne problematike v Sloveniji
- raziskati vpletenost civilno-družbenih organizacij v raziskovalnem procesu (pri čemer je z raziskovalnim procesom ni mišljena le izvedba raziskave za pridobivanje novega znanja, temveč tudi širjenje znanja, prenašanje znanja v prakso, zagovornišvo ...),
- promovirati sodelovanje med različnimi akterji, ki delujejo na področju alkohola (vladne in civilno-družbene organizacije) – izgradnja kapacitet in
- zbrati priporočila različnih akterjev za načrtovanje dejavnosti v prihodnje, da bi bolj uspešno reševali probleme povezane s tveganim in škodljivim pitjem alkohola.

The date and venue/ Kraj in datum srečanja

Central Hotel, Miklošičeva 9, 1000 Ljubljana, Slovenia, 25. 03. 2010

Number of participants/ Število udeležencev

Vabilo je prejelo vsega skupaj 67 predstavnikov različnih organizacij, od katerih se jih je 46 prijavilo na delavnico, 37 pa se jih je delavnice tudi dejansko udeležilo. Odziv vabljenih na dogodek je torej bil 55 %. Slika spodaj prikazuje zastopanost različnih organizacij glede na prisotne udeležence.

Predstavniki države (N = 9)	Predstavniki stroke (N = 6)	Predstavniki Civilno-družbenih organizacij (N = 22)
<ul style="list-style-type: none"> • Ministrstvo za zdravje • Ministrstvo za notranje zadeve • Ministrstvo za promet • Predstavnik slovenske pisarne Svetovne zdravstvene organizacije 	<ul style="list-style-type: none"> • Inštitut za varovanje zdravja RS • predstavniki regionalnih Zavodov za zdravstveno varstvo • Fakulteta za socialno delo • Medicinska fakulteta • Fakulteta za družbene vede • Predstavniki psihiatričnih bolnišnic 	<ul style="list-style-type: none"> • Predstavniki različnih civilno-družbenih organizacij, ki se ukvarjajo z: <ul style="list-style-type: none"> • raziskovanjem, • preventivo tveganega pitja, • rehabilitacijo oseb z odvisnostjo, • drugimi vrstami pomoči osebam, ki imajo težave s pitjem alkohola, in njihovim svojcem • ...

Udeleženci srečanja glede na vrsto organizacije.

The title of presentations and names and short introduction of speakers/ Naslovi predavanj in kratke predstavitve predavateljev

Authors presenting at the workshop/ Avtorji, ki so imeli predavanja

UVODNE BESEDE

Marija Seljak je od julija 2008 direktorica Inštituta za varovanje zdravja Republike Slovenije. Po poklicu je zdravnica, specialistka epidemiologije, z diplomom MBA in magistriranjem iz menedžmenta. Svojo poklicno pot je pričela na Zavodu za zdravstveno varstvo Kranj, najprej kot zdravnica in specialistka epidemiologije. Leta 1990 je postala direktorica zavoda in ga vodila do leta 2002, ko je odšla na Inštitut za varovanje zdravja in prevzela vodenje Centra za zdravstveno ekologijo. Po dveh letih se je vrnila na Gorenjsko.

Postala je direktorica Bolnišnice Golnik, ki jo je vodila le kratek čas, saj je že po slabem letu odšla na Ministrstvo za zdravje, kot generalna direktorica direktorata za javno zdravje.

mag. Vesna-Kerstin Petrič, dr. med. je zaposlena na Ministrstvu za zdravje kot vodja Sektorja za krepitev zdravja in zdrav življenjski slog. Leta 1997 je magistrirala iz kliničnih in javnozdravstvenih vidikov odvisnosti na Univerzi v Londonu (King's College, National Addiciton Centre, Maudsley Hospital, London). V letu 2009 je za svoje delo na področju uveljavljanja nadzora nad tobakom v Sloveniji dobila posebno priznanje Svetovne zdravstvene organizacije. Na področju alkoholne politike že več let aktivno sodeluje v mednarodnih mrežah in si pri svojem delu prizadeva za učinkovito ukrepanje na področju zmanjševanja škode zaradi rabe alkohola tako v Sloveniji kot širše v mednarodnem prostoru.

VLOGA CIVILNODRUŽBENIH ORGANIZACIJ S PODROČJA ALKOHOLA V RAZISKOVALNI DEJAVNOSTI

Matej Košir je direktor Inštituta za raziskave in razvoj "Utrip". Od leta 1996 do 2009 je delal kot policy analitik in raziskovalec na Ministrstvu za notranje zadeve, višji svetovalec in projektni vodja na Uradu Vlade RS za droge ter na Ministrstvu za zdravje. Bil je nacionalni koordinator za alkoholno politiko na Ministrstvu za zdravje (2006-2009). Bil je nacionalni koordinator dveh projektov Evropskega centra za spremljanje drog in odvisnosti – EMCDDA v letih od 2002 do 2009. Je eden od ključni članov različnih evropskih raziskovalnih in projektnih mrež (npr. Club Health, IREFREA, Pnevnet, ProSkills idr.). Je član Evropske mreže za alkoholno politiko (APN) in novoustanovljenega Združenja raziskovalcev na področju alkoholne politike (AMPHORA). Je vodja triletnega evropskega projekta "Club Health – Healthy and Safer Nightlife of Youth", ki je sofinanciran s strani Evropske komisije.

KDO RAZISKUJE V SLOVENIJI NA PODROČJU ALKOHOLA IN KAKO?

Dr. Maja Zorko je psihologinja in je od leta 2003 kot raziskovalka zaposlena na Inštitutu za varovanje zdravje. Prva leta je delovala predvsem na področju raziskovanja in načinov preprečevanja samomorilnega vedenja, zadnja leta pa deluje na področju promocije zdravja in preprečevanja tveganega in škodljivega pitja alkohola. Je vodja Skupine za alkohol na IVZ in je članica Sveta za alkoholno politiko pri Ministrstvu za zdravje (MZ). Pri MZ sodeluje tudi pri nastajanju Nacionalnega programa varovanja duševnega zdravja. V svoji doktorski disertaciji je proučevala nekatere kognitivne funkcije, depresivnost in socialno

omrežje pri osebah z alkoholno boleznijo jeter, ki se zdravijo na gastroenteroloških oddelkih. Sodelovala je pri številnih slovenskih in tujih projektih s področja zdravja.

Doc. dr. Tanja Kamin je visokošolska učiteljica za tržno komuniciranje na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani in raziskovalka na Centru za socialno psihologijo (<http://csp.fdv.si/>). Med letoma 2004 in 2007 je bila kot raziskovalka zaposlena na Inštitutu za varovanje zdravja Republike Slovenije za področje duševnega zdravja. Trenutno je vodja socialno marketinškega projekta MOSA (www.infomosa.si) za preprečevanje tveganega pitja alkohola. Njeni raziskovalni interesi so promocija zdravja, socialni marketing, krizno komuniciranje in medijske analize.

KAKO DO INFORMACIJ O EVROPSKIH RAZISKAVAH IN RAZPISIH?

Dr. Agata Zupančič je zaposlena na Ministrstvu za zdravje Republike Slovenije, na Direktoratu za javno zdravje. Je članica programskega odbora 7. okvirnega programa (FP7) s področja zdravja in je kontaktna točka 7. okvirnega programa za zdravje v Sloveniji. Deluje na različnih področjih javnega zdravja v Sloveniji, kot na primer determinante zdravja in bolezni ter razvoj politik javnega zdravja (npr. Nacionalni program varovanja duševnega zdravja).

Nina Krtelj je zaposlena na Ministrstvu za zdravje v Direktoratu za javno zdravje. Po poklicu je ekonomistka. Poleg finančnega področja se ukvarja tudi s sodelovanjem Ministrstva za zdravje s Svetovno zdravstveno organizacijo. Od leta 2009 je nacionalna kontaktna oseba za programe zdravja, ki jih razpisuje Evropska komisija v okviru Izvršne agencije za zdravje in potrošnike v Luksemburgu.

Sandra Radoš Krnel je po poklicu zdravnica, zaposlena je na Inštitutu za varovanje zdravja, kjer je vodja službe za raziskovalno dejavnost. V zadnjih letih je bila odgovorna za projekt "Building Capacity for Action" (DG Sanco projekt). Trenutno deluje na projektu preprečevanja raka (angl. Joint Action European Partnership for Action Against Cancer) ter sodeluje pri projektu Vintage (DG Sanco projekt). Zelo aktivna je tudi pri drugih projektih s področja zdravja, predvsem preprečevanja tveganega in škodljivega pitja alkohola.

2. REPORT ON FOUR THEMES/ Poročilo štirih tem srečanja

2.1. Public health research system in Slovenija

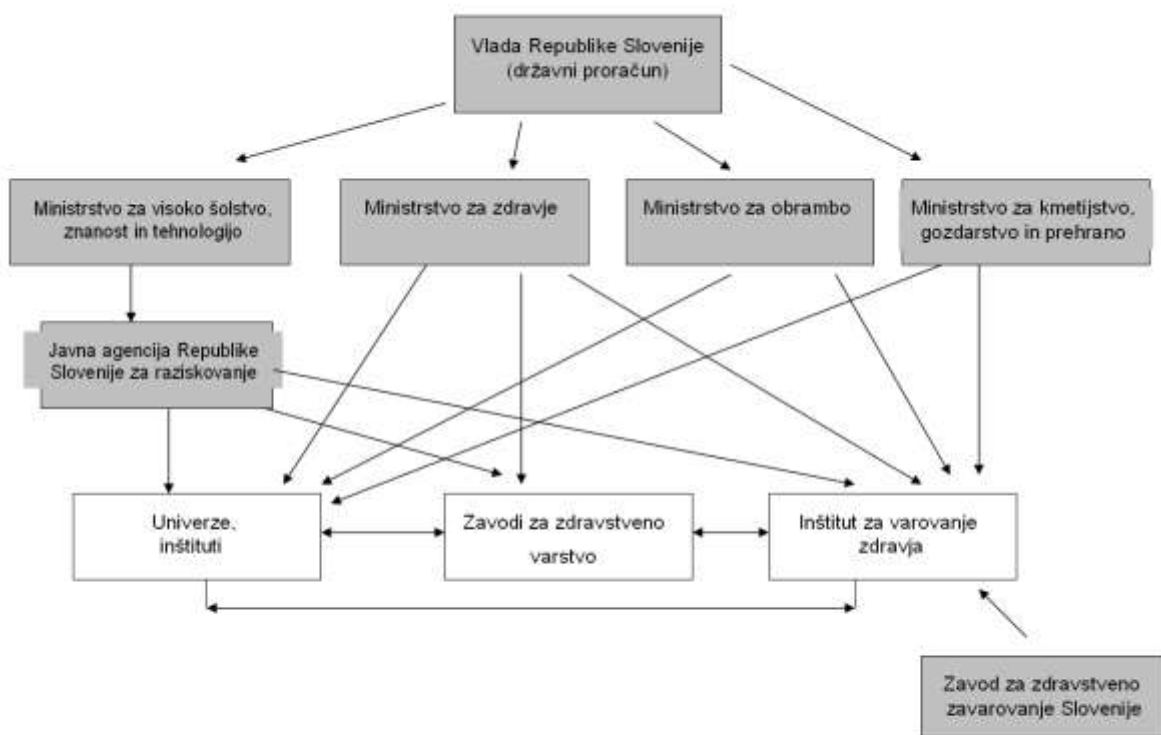
2.1 PREGLED MOŽNOSTI RAZISKOVANJA NA PODROČJU JAVNEGA ZDRAVJA V SLOVENIJI

V Sloveniji ni strategije za raziskovanje na področju javnega zdravja. Raziskovalne teme in prioritete na področju javnega zdravja so opredeljene ločeno, v vsakem povabilu k prijavi na objavljeni razpis.

Imamo Nacionalni raziskovalno razvojni program za obdobje 2006 – 2010, v katerem je raziskovanje zdravja opredeljeno kot eno od petih prioriternih področij v Sloveniji. Trenutno Odbor za znanost in tehnologijo Republike Slovenije pripravlja Nacionalni raziskovalno razvojni program za obdobje 2011 – 2015.

Spodnja slika je pregled naročnikov in izvajalcev raziskav na področju javnega zdravja.

Naročniki raziskav

Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije (<http://www.mz.gov.si/en/>) financira raziskave, ki jih izvajajo Inštitut za varovanje zdravja, regionalni Zavodi za zdravstveno varstvo in univerze. Raziskovalne teme, ki jih financira so: epidemiologija, nenalezljive bolezni, prehrana, duševno zdravje, tvegana vedenja ...

Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije sodeluje z Inštitutom za varovanje zdravja, univerzami in drugimi raziskovalnimi institucijami, kadar izvaja raziskave o varnosti.

Ministrstvo za Kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije sodeluje z Inštitutom za varovanje zdravja, univerzami in ostalimi raziskovalnimi institucijami pri javno-zdravstvenih raziskavah s področja živil in varnosti.

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije - ARRS (<http://www.rrs.gov.si/>) financira Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo in

deluje v skladu s Slovenskim nacionalnim raziskovalnim in razvojnim programom. Izbira in financira raziskovalne in infrastrukturne programe, potrebne za delovanje javnih ustanov na raziskovalnem področju; spremlja uporabnost, stopnjo inovativnosti, učinkovitost, kvaliteto, konkurenčnost in profesionalnost pri razporejanju sredstev raziskovalnim organizacijam; sodeluje pri oblikovanju raziskovalne in razvojne politike na nacionalni ravni ter promovira povezovanje med javnimi in ostalimi institucijami na področju raziskovanja.

Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (<http://www.zzzs.si/indexeng.html>) je državna ustanova. Na področju obveznega zdravstvenega zavarovanja je njegova glavna naloga učinkovito razporejanje javnih sredstev.

Izvajalci raziskav

Inštitut za varovanje zdravja – IVZ (<http://www.ivz.si/>) je Inštitut nacionalnega pomena, katerega cilj je izboljšati zdravja in blaginjo Slovencev. IVZ je zelo aktiven na področju raziskovanja javnega zdravja. Slovenske raziskovalne projekte financirajo Ministrstvo za zdravje, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije in Slovenska raziskovalna agencija. Teme, za katere gre največ sredstev so: epidemiologija, nenalezljive bolezni, prehrana, duševno zdravje, tvegana vedenja, e-zdravje ... IVZ prav tako aktivno sodeluje pri EU projektih (kot partner pa tudi kot nosilna organizacija), ki pokrivajo različna področja javnega zdravja.

Regijski Zavodi za zdravstveno varstvo; Slovenija ima 9 regijskih Zavodov za zdravstveno varstvo, ki pokrivajo vse regije Slovenije in vsa področja javnega zdravja: socialno medicino, higieno, promocijo zdravja, epidemiologijo, mikrobiologijo, okolje.

Univerze in nekateri drugi inštituti prav tako izvajajo raziskave na področju javnega zdravja.

2.2. The role of different civil society, especially the citizen organisations, in contributing to public health research.

2.2 VLOGA CIVILNODRUŽBENIH ORGANIZACIJ S PODROČJA ALKOHOLA V RAZISKOVALNEM PROCESU

Avtor: Matej Košir

Uvod

Raziskovalno delo na področju alkohola je ključno za razvoj in izvajanje kakovostne ter učinkovite alkoholne politike. Pri tem ne gre le za znanstveno-raziskovalno delo, ki ga izvajajo akademske in druge vrhunske raziskovalne ustanove, temveč tudi za vse pomembnejšo vlogo civilnodružbenih organizacij v tem procesu. Ne samo pri nas, temveč tudi drugod po svetu gre za povsem novo razmišljanje o celovitejšem in predvsem obsežnejšem vključevanju civilnodružbenih organizacij v raziskovalno delo. Z evropskim projektom STEPS in izvedeno delavnico želimo spodbuditi tako vladne kot tudi civilnodružbene organizacije k drugačnemu razmišljanju o tem področju. Zavedati se moramo, da civilnodružbene organizacije lahko precej prispevajo na vseh stopnjah (fazah) raziskovalnega procesa (več o tem bomo povedali nekoliko kasneje). Zato jih je treba v prihodnosti pogosteje in učinkoviteje vključiti v raziskovalno delo, da bi povečali potencialne koristi posameznih raziskav, ter nenazadnje okrepili vlogo in pomen civilnodružbenih organizacij v družbi.

Povezava med raziskovalno dejavnostjo in razvojem

Čeprav obstaja mnogo definicij raziskovanja, je najpogosteje uporabljena definicija OECD iz leta 1993², ki raziskovanje ('research') in eksperimentalni razvoj ('experimental development') definira kot 'ustvarjalno delo, ki ga opravljamo na sistematični podlagi z namenom, da bi povečali znanje o človeku, kulturi in družbi ter uporabo tega znanja za razvoj novih uporabnih orodij, sredstev, politik itd. Raziskovanje je prepoznano kot temeljna sestavina za ukrepanje ('action') in ključno za razvoj, zlasti zato, ker zagotavlja nova znanja

---

² Dostopno na:
<http://puck.sourceoecd.org/vl=18280211/cl=26/nw=1/rpsv/factbook/070101.htm>.
Zadnji dostop: 28. 06. 2010.

in vedenja za razvoj novih ter za posodobitev aktualnih politik in programov. Ravno tako je ob pomoči raziskav lažje usmerjati razvoj človeških virov. Tudi WHO (SZO)³ v svojem poročilu iz leta 2004 na temo 'znanje za boljše zdravje' navaja, da je raziskovalno delo prej investicija kot strošek, da predstavlja vitalni del civilne družbe, ter izpostavlja potrebo po spreminjanju raziskovalnih rezultatov v ukrepe. Nedvomno je treba okrepiti povezave med raziskovanjem, pripravo politik ('policy-making'), pripravo programov ('programming'), usposabljanjem/ izobraževanjem ('training') in izgradnjo kapacitet ('capacity building'), če hočemo okrepiti razvoj. Ob tem pa moramo vseskozi zagotavljati primerno raven zagovorništva ('advocacy'), kar lahko zelo učinkovito ponudijo civilnodružbene organizacije.

Glavne vloge civilnodružbenih organizacij v raziskovalnem procesu

Pri ugotavljanju številnih in raznolikih vlog civilnodružbenih organizacij v raziskovanju smo izhajali iz raziskovalnega procesa, ki smo ga predstavili v Poglavju 3 na Sliki 2. Večina civilnodružbenih organizacij je tradicionalno usmerjena v izvajanje 'akcijskih' (večletnih, enoletnih idr.) programov (akcij) oziroma storitev za končne ciljne skupine (npr. mladostnike; osebe, odvisne od alkohola). Zelo redko se odločajo za raziskovalno delo, predvsem zaradi pomanjkanja 'raziskovalnega' znanja (npr. metodologije, statistike), kadrov in finančnih virov. Dejstvo pa je, da lahko civilnodružbene organizacije sodelujejo oziroma prispevajo k vsem fazam raziskovalnega cikla oziroma procesa:

- 'stewardship' (t. i. skrbniška vloga) (sem spada zlasti promocija in zagovorništvo za relevantne raziskave, oblikovanje raziskovalnih prioritet ter postavljanje in tolmačenje etičnih okvirov);
- mobilizacija virov (resursov) za raziskovalno delo (ne samo zagotavljanje finančnih virov, temveč tudi drugih, ki so ravno tako pomembni; to so npr. prispevek v prostovoljnem delu, informativna in druga gradiva, ki jih pripravijo in izdajo civilnodružbene organizacije ipd.);
- proizvodnjo znanja (npr. zagotavljanje 'bazičnega' znanja in specifičnih informacij, ki večinoma niso dostopne drugim tipom ustanov in organizacij, izvajanje t. i.

---

³ Dostopno na:
http://www.who.int/rpc/meetings/en/world_report_on_knowledge_for_better_health.pdf. Zadnji dostop: 28. 06. 2010.

formativnih raziskav (bazične oziroma izhodiščne študije, ocena potreb idr.), operativnih oziroma akcijskih raziskav ter procesnega vrednotenja ('process evaluation') in vrednotenja vpliva ('impact evaluation');

- upravljanje z znanjem (npr. krepitev zmožnosti oziroma sposobnosti izluščiti nekaj iz raziskav v smislu 'nekaj smo se naučili', prenos raziskovalnih rezultatov v prakso, priprava programov, ukrepov, interpretacija rezultatov raziskav na ravni skupnosti ter (v nasprotni smeri) pri načrtovanju, izvajanju in nadzoru nad izvajanjem novih ukrepov in politik, preizkus zmožnosti prenosa raziskovalnih podatkov v prakso oziroma v 'resnično' okolje);
- razvoj kapacitet (npr. zaznavanje potreb po dodatnem usposabljanju in podpora pri tem, pomoč pri usposabljanju raziskovalcev z vidika uporabnosti oziroma izvedljivosti metod na terenu, novačenje novih raziskovalcev in znanstvenikov iz svojih vrst).

Vključevanje civilnodružbenih organizacij v raziskovalno delo (primeri dobre oziroma obetavne prakse)

Nekaj najbolj tipičnih primerov vloge civilnodružbenih organizacij v raziskavah v Sloveniji lahko razdelimo v štiri temeljne skupine:

- kot promotorji in zagovorniki ('advocacy') (uporaba rezultatov raziskav za doseg ciljev);
- kot oskrbovalci s podatki (zagotavljanje kakovostnih podatkov za raziskave);
- kot izvajalci za lastne potrebe (analiza in vrednotenje lastnega dela);
- kot nosilci raziskav (redna dejavnost) (vodenje in sodelovanje pri raziskovalnem delu).

Namesto zaključka

Civilnodružbene organizacije imajo dober položaj v družbi za sodelovanje pri raziskovalnem delu (na vseh ravneh), vendar si tak položaj pogosto težko priborijo. Njihova udeležba poveča relevantnost raziskav za skupnost (raziskavam dajo 'človeški obraz'), vendar le, če so enakopravno vključene v raziskovalni proces. Civilnodružbene organizacije lahko vsilijo

izvedbo raziskovalnega cikla v celoti (vseh faz), rezultate raziskav pa lahko uporabijo pri svojem delu. Njihovo vključevanje je mogoče razumeti tudi kot motivacijo, da se raziskave dejansko usmeri v razvoj – učinke v praksi. Vrednotenje (kot oblika raziskovanja) jim lahko pove, ali imajo njihove aktivnosti kakršenkoli vpliv v praksi ali ne (jim da prepotrebne usmeritve za delo itd.). Ker so tesno povezane s skupnostjo, imajo vpogled v dejansko uporabo rezultatov na terenu. Zaradi tega je raziskave, ki jih spodbudijo oziroma izvedejo civilnodružbene organizacije, mogoče veliko lažje in hitreje prenesti v prakso, ker so z njo neposredno povezane. Pri vključevanju civilnodružbenih organizacij v raziskovalno delo torej poleg prednosti obstajajo tudi nekatere slabosti, ki jih ne smemo zanemariti.

Omejitve, s katerimi se civilnodružbene organizacije soočajo pri vključevanju v raziskave so zlasti sledeče:

- pogledi civilnodružbenih organizacij na raziskovalno delo (vtis, da gre za višje akademske, elitistične in teoretične zadeve, pri katerih ni mesta za civilnodružbene organizacije, tradicionalno prevladujoč pristop 'top-down' ipd.);
- pomanjkanje usposabljanj, (finančnih in vsebinskih) virov, časa in motivacije (civilnodružbene organizacije sebe ne smatrajo za sestavni del raziskovalnega procesa oziroma le-ta ni del njihovega mandata);
- obseg in vrste raziskav v izvedbi civilnodružbenih organizacij (pretežno manj obsežne in kvalitativne raziskave, ki jih vlada večinoma ne prepozna, podobno velja tudi za raziskovalne ustanove in agencije, ki dajejo prednost obsežnejšim kvantitativnim raziskavam);
- šibke povezave civilnodružbenih organizacij na mednarodni ravni (civilnodružbene organizacije so premalo povezane v različne projektne mreže).

Z vidika prihodnjega razvoja obstajajo različne potrebe po raziskovalni dejavnosti znotraj civilnodružbenih organizacij, zlasti pri izgradnji kapacitet na področju raziskav (organizacija različnih seminarjev, delavnic, simpozijev na temo raziskovanja, ki se jih udeležujejo civilnodružbene organizacije) ter pri izgradnji mrež in partnerstev (ustanovitev in upravljanje partnerskih mrež, partnerstvo z univerzami in drugimi raziskovalnimi ustanovami).

2.3. Title of national public health topic.

2.3 KDO RAZISKUJE V SLOVENIJI NA PODROČJU ALKOHOLA IN KAKO?

Avtorji: dr. Maja Zorko in doc. dr. Tanja Kamin

Pregled akterjev, ki v Sloveniji delujejo na področju alkohola

Kot smo zapisali zgoraj, je eden izmed stebrov delovanja projekta *MOSA* graditev kapacitet oziroma oblikovanje baze akterjev, ki v Sloveniji delujejo na področju alkohola. Vsebuje informacije o tem, kdo in s kakšnim namenom v Sloveniji deluje na področju alkohola. Akterji so zbrani v štirih skupinah: politika, stroka, nevladne organizacije in industrija.

Bazo akterjev *MOSA*, ki v Sloveniji delujejo na področju alkohola, smo oblikovali na osnovi obstoječih seznamov civilnodružbenih organizacij, ki jih imajo različna ministrstva, seznamov nekaterih drugih organizacij in z iskanjem po spletnih straneh. Baza akterjev do danes združuje 257 predstavnikov različnih organizacij (politika, stroka, nevladne organizacije), ki delujejo na področju alkohola (glej Sliko 2).

Baza akterjev je dostopna na spletnem naslovu:

http://www.infomosa.si/baze_podatkov/akterji/.

Po do sedaj zbranih podatkih ugotavljamo (Slika 2), da se v Sloveniji z reševanjem alkoholne problematike ukvarja približno 257 predstavnikov različnih organizacij (politika, stroka, nevladne organizacije), kar pomeni, da je vanjo vloženi veliko sredstev in energije.

KDO V SLOVENIJI DELUJE NA PODROČJU ALKOHOLA?

Pregled akterjev, ki v Sloveniji delujejo na področju alkohola

Slika 2. Pregled akterjev, ki v Sloveniji delujejo na področju alkohola.

Da bi ugotovili nekatere značilnosti delovanja civilnodružbenih organizacij, smo v okviru projekta STEPS tistim, ki delujejo na področju preprečevanja tveganega in škodljivega pitja alkohola, poslali vprašalnik o vlogi civilnodružbenih organizacij na področju raziskovanja (v nadaljevanju vprašalnik STEPS)⁴. Zanimalo nas je, ali civilnodružbene organizacije v Sloveniji izvajajo raziskave, ali se prijavljajo na razpise za raziskave, ali na teh razpisih pridobijo sredstva za raziskave, ali sodelujejo z drugimi organizacijami ter s kakšnimi izzivi in težavami se ob tem srečujejo.

⁴ Cilj vprašalnika je bil ugotoviti, ali civilnodružbene organizacije na področju alkohola

- sebe prepoznavajo kot organizacije, ki sodelujejo v raziskovalnem procesu,
- imajo osnovne kapacitete za raziskovanje (npr. raziskovalni kader),
- se prijavljajo na slovenske in tuje projekte oziroma zakaj se ne,
- jih financirajo slovenske in tuje organizacije oziroma zakaj jih ne,
- so vključene v slovenske in tuje mreže oziroma zakaj niso.

Vprašalnik smo poslali civilnodružbenim organizacijam v Sloveniji, ki delujejo na področju preprečevanja posledic škodljivega pitja alkohola. Poslali smo ga na 150 naslovov (124-im organizacijam), vrnjenih pa je bilo 32 izpolnjenih vprašalnikov (stopnja odzivnosti 26 %).

Sodelovanje med različnimi akterji, ki v Sloveniji delujejo na področju alkoholne problematike

Z vprašalnikom STEPS smo ugotovili, da večina (97 %) civilnodružbenih organizacij, ki v Sloveniji delujejo na področju alkohola in so izpolnile vprašalnik, sodeluje z drugimi organizacijami. Večinoma se povezujejo s slovenskimi, manj pa z mednarodnimi organizacijami. Najpogostejši razlogi sodelovanja so izmenjava izkušenj, skupno izobraževanje, supervizije, druženje ali izvajanje skupnega projekta, medtem ko se sodelovanje z namenom skupnega raziskovanja pojavlja v manjši meri.

Glede vključenosti organizacij v mreže smo ugotovili, da 30 % civilnodružbenih organizacij, ki so izpolnile vprašalnik, ni vključenih v nobeno izmed slovenskih mrež, in da 41 % civilnodružbenih organizacij, ki so izpolnile vprašalnik, ni članica nobene izmed tujih mrež. Glede na rezultate ocenjujemo, da je treba na področju izgradnje kapacitet še veliko narediti, in menimo, da ima vzpostavljanje mreže strateških partnerjev poseben nacionalni pomen, saj spodbuja dolgoročno povezovanje najpomembnejših akterjev alkoholne politike v Sloveniji. Ravno s tem namenom smo oblikovali informacijsko središče *MOSA* (www.infomosa.si).

Pri interpretaciji rezultatov vprašalnika STEPS moramo upoštevati dejstvo, da ga je vrnilo le 32 organizacij, zato moramo biti pri posploševanju rezultatov previdni. Potrebne so nadaljnje raziskave, ki bodo ponudile globlji vpogled v vključenost civilnodružbenih organizacij v raziskovalno dejavnost.

Nekatere značilnosti raziskovanja alkoholne problematike v Sloveniji

V bazi raziskav *MOSA* smo do danes zbrali 79 raziskav, ki so bile v Sloveniji narejene na področju alkoholne problematike. Raziskave smo iskali ob pomoči slovenskih in tujih bibliografskih baz, kontaktirali smo tudi akterje, ki jih imamo v bazi *MOSA*, in jih prosili, naj nam sporočijo morebitne raziskave. Vsako raziskavo smo v bazo vnesli tako, da smo opisali glavne značilnosti raziskave (e. g. izvajalec, naročnik, povzetek, vzorec, glavni rezultati).

Baza raziskav je dostopna na spletnem naslovu:
http://www.infomosa.si/baze_podatkov/raziskave/.

Na podlagi do sedaj zbranih podatkov ugotavljamo, da:

- je večina raziskav, ki so bile v Sloveniji narejene na področju alkoholne problematike presečnih, manj je longitudinalnih,
- so izvajalke večine raziskav strokovne organizacije in le v 10 % civilno družbene organizacije,
- da so otroci in mladostniki ter aktivna populacija najbolj raziskovane populacije, medtem ko na populaciji starostnikov do sedaj nismo zasledili nobenih raziskav (Slika 3).

Z vprašalnikom STEPS smo ugotovili, da se večina civilnodružbenih organizacij, ki so izpolnile vprašalnik, opredeljuje kot delno raziskovalna ali neraziskovalna organizacija. Dobra polovica je odgovorila, da se ne ukvarja z izvajanjem raziskav. Kot glavne razloge navajajo pomanjkanje sredstev in kadra ter pomanjkanje časa in interesa. Organizacije izvajajo predvsem aplikativne in v manjši meri temeljne raziskave. Njihova vsebina je večinoma namenjena raziskovanju določene socialne problematike, klime v organizaciji ...

59 % organizacij, ki so izpolnile vprašalnik, se ne prijavlja na razpise za raziskave. Med razloge za neprijavljanje navajajo: pomanjkanje raziskovalnega in organizacijsko-administrativnega kadra, pomanjkanje lastnih sredstev, slabo informiranost o aktualnih razpisih ter pomanjkanje znanja za načrtovanje in izvedbo raziskav.

Slika 3. Nekatere značilnosti raziskav, ki smo jih do sedaj zbrali, in so obravnavale alkoholno problematiko v Sloveniji.

PRIMERI DOBRIH PRAKS ZA IZGRADNJO KAPACITET V SLOVENIJI NA PODROČJU PROBLEMATIKE ALKOHOLA

Različni akterji v Sloveniji zbirajo veliko število podatkov, ki kažejo, da je alkohol velik problem posameznika, njegove okolice, družbe in države. Ocenjujemo tudi, da je stroka dokaj uspešna pri postavljanju alkoholne problematike na prioriteto listo javnozdravstvenih problemov. Poleg tega nam projekt *MOSA* ponuja pregled akterjev, ki delujejo na področju alkohola, pregled preventivnih programov in pregled raziskav, ki so bile narejene na področju alkohola v Sloveniji. Na podlagi tega lahko odgovorimo na vprašanje, kdo se v Sloveniji ukvarja s področjem alkohola in kako. V zadnjih letih je tudi politična volja naklonjena reševanju alkoholne problematike. Ocenjujemo pa, da manjka kritična masa ljudi, ki bi oblikovala odgovoren odnos do alkohola in bi v skupnosti vršila pritisk za sooblikovanje in učinkovito izvajanje ukrepov na področju alkoholne problematike.

V Sloveniji imamo vsaj dva projekta, ki sta zgledna primera dobrih praks, katerih namen je graditev kapacitet oziroma spodbujanje sodelovanja med različnimi akterji, ki delujejo na področju alkoholne problematike v Sloveniji. To sta evropski projekt *Building Capacity (Implementing Coordinated Alcohol Policy in Europe)* in slovenski projekt *MOSA: Mobilizacija skupnosti za bolj odgovorno rabo alkohola (v nadaljevanju MOSA)*.

Projekt »Building Capacity«

Glavni cilji projekta »Building Capacity«:

- zagotavljanje podpore Strategiji EU za zmanjševanje škode, nastale zaradi alkohola na ravni EU, držav članic, regij in lokalnih skupnosti,
- uresničevanje ciljev Lizbonske strategije – zmanjševanje razlik v zdravju in socialne izključenosti, ki nastane zaradi škodljive rabe alkohola,
- širitev in nadaljnji razvoj mreže za alkoholno politiko v evropskih državah, ki je že bila zgrajena s projektom “Bridging the Gap” s poudarkom na graditvi kapacitet.

Trajanje: 36 mesecev, začetek 7. maja 2007, nosilna institucija je Inštitut za varovanje zdravja RS. Projekt združuje 31 držav partneric in 10 evropskih organizacij, vključno z NVO in drugimi organizacijami s področij raziskovanja, informiranja, zaščite potrošnikov, transporta, tržnih komunikacij in drugih vprašanj notranjega trga, kot tudi javnozdravstvenih

ustanov, strokovnih zdravstvenih organizacij in drugih relevantnih mrež ter projektov na sorodnih področjih.

Projekt je razdeljen na 10 delovnih enot (10 WP): WP1 – Koordinacija projekta, WP2 – Razširitev in objava rezultatov, WP3 – Vrednotenje (evaluacija) projekta, WP4 – Mreženje, WP5 – Popis izkušenj v posameznih državah, WP6 – Ocena ekonomskega in zdravstvenega vpliva, WP7 – Graditev kapacitet, WP8 – Regijska alkoholna politika, WP9 – Lokalna in občinska alkoholna politika ob pomoči intervencij, usmerjenih v skupnost (“community based”), WP10 – Preprečevanje nesreč in poškodb, povezanih z alkoholom.

Projekt »Building Capacity« je dostopen na spletnem naslovu:
<http://www.ias.org.uk/buildingcapacity/index.html>.

Projekt MOSA – Mobilizacija skupnosti za odgovornejši odnos do alkohola

Skladno z idejo »Building Capacity« se je v letu 2008 v Sloveniji začel razvijati nacionalni projekt MOSA: Mobilizacija skupnosti za odgovornejšo rabo alkohola.

Projekt *MOSA* sestavljajo štiri stebri delovanja:

- akterji na področju alkohola,
- pretekli programi in kampanje za preprečevanje tveganega pitja alkohola,
- raziskave s področja alkoholne problematike,
- razumevanje alkoholne politike med ključnimi akterji.

Ozadje projekta: S preprečevanjem tveganega in škodljivega pitja alkohola se ukvarjajo številni akterji na različnih nivojih in iz različnih sektorjev politike, šolstva, zdravstva itn. Vendar ocenjujemo, da dejavnosti niso dovolj dobro usklajene, da so preventivni in promocijski programi oblikovani z omejenimi možnostmi vpliva ter da med glavnimi akterji, delujočimi na področju alkohola ni enotnega razumevanja alkoholne politike.

Cilji: Cilj projekta MOSA je ustvariti pregled dejavnosti, povezanih z alkoholom, ter zgraditi mrežo različnih in pomembnih deležnikov, ki v Sloveniji delujejo na področju alkohola. Naš namen pa je tudi mobilizirati družbo, da se odziva na probleme, povezane z alkoholom.

Glavne vrednote in načela: Projekt MOSA je oblikovan celostno – kot mreža in orodje, ki spodbuja razvoj preventivnih in promocijskih programov, zasnovanih na primerih dobrih

praks –, in spodbuja družbo k boljšemu prepoznavanju, obravnavanju in reševanju problemov, povezanih z alkoholom v Sloveniji.

Proces: Prvi korak projekta MOSA je bil prepoznati akterje, ki v Sloveniji delujejo na področju alkohola, obstoječe preventivne in promocijske programe ter raziskave s področja alkohola, in razumevanje alkoholne politike glavnih akterjev na področju alkohola pri nas. Podatke za štiri baze smo pridobili na medmrežju, s telefonskimi razgovori, intervjuji in raziskavo, ki smo jo opravili po pošti. V drugi fazi projekta smo se osredotočili na povezovanje različnih akterjev in promovirali njihovo sodelovanje pri spopadanju z alkoholno problematiko v Sloveniji.

V okviru projekta MOSA nastajajo štiri baze podatkov in sicer o:

- a) raziskavah s področja alkohola,
- b) preventivnih in promocijskih programih v zvezi z alkoholom,
- c) akterjih delujočih na področju alkohola in
- d) razumevanju alkoholne politike med najpomembnejšimi deležniki v Sloveniji.

V sklopu projekta MOSA pa smo oblikovali tudi interaktivno spletno stran z omenjenimi štirimi bazami podatkov, pomembnimi e-vsebinami v zvezi z alkoholom in forumom namenjenim izpostavljanju in razpravljanju o stališčih v zvezi z alkoholom. Mreža MOSA neprestano raste in želimo si, da bi pri spopadanju z alkoholno problematiko postala nacionalnega pomena.

Ob koncu leta 2009 smo akterje obvestili o obstoju spletnega portala *MOSA* in jih povabili, da na spletu preverijo svoje podatke ter dopolnijo podatke o raziskavah in preventivnih programih, ki jih izvajajo. V letu 2010 smo o obstoju spletnega portala *MOSA* obvestili tudi medije. To pomeni, da se baze *MOSA* nenehno spreminjajo in sledijo situaciji na terenu.

Sodelujoče organizacije: Nosilec projekta je Center za socialno psihologijo, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani. Partnerji projekta so Inštitut za varovanje zdravja; Katedra za družinsko medicino, Univerza v Ljubljani. *Financerji projekta:* Ministrstvo za zdravje; Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani; Inštitut za varovanje zdravja; Medicinska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Projekt *MOSA* je dostopen na spletnem naslovu: <http://www.infomosa.si>.

Namen projekta: Da bi oblikovali učinkovite ukrepe preprečevanja in zmanjševanja tveganega in škodljivega pitja alkohola, je na nivoju države potrebna sinergija več aktivnosti.

2.4. European dimensions.

2.4 KAKO DO INFORMACIJ O EVROPSKIH RAZISKAVAH IN RAZPISIH?

Avtorji: Sandra Radoš Krnel, dr. Agata Zupančič in Nina Krtelj

Povezovanje raziskovanja, raziskovalnih nalog in projektov z nevladnimi organizacijami je izredno pomembno za razvoj kapacitet na posameznih področjih javnega zdravja. Koristi so obojestranske, saj lahko na eni strani nevladne organizacije s pridobivanjem znanj, podatkov in dokazov o vplivu posameznih politik ali aktivnosti lahko učinkoviteje opravijo svojo družbeno nalogo kritičnega sodelovanja pri oblikovanju javnozdravstvenih politik in pri zaščiti interesov javnega zdravja s poudarkom na zaščiti interesov različnih skupin. Po drugi strani pa tudi raziskovanje in raziskovalci potrebujejo tako sodelovanje, saj so ravno nevladne organizacije tiste, ki imajo največ neposrednih informacij o problemih in potrebah ljudi, ki jih pri svojem delu srečujejo.

Na področju alkohola je potreba po povezavi raziskovanja in nevladnega sektorja še izrazitejša, saj gre za področje javnega zdravja, do katerega imata družba in država zaradi razdvojenosti med škodo, ki jo povzroča zdravju posameznikov in družbi, in koristmi, ki nastajajo pri njegovi proizvodnji in prodaji (zaposlitev, davki), vedno ambivalentni odnos. Mreženje omogoča lažjo umestitev raziskovalnih rezultatov na področju alkoholne politike med izbrane ukrepe alkoholne politike države in uporabo z dokazi podprtih argumentov pri nagovarjanju javnosti ali posameznih ciljnih skupin. Ta povezanost raziskovalcev z nevladnimi organizacijami je dobro vidna na primeru projektov EU, pri katerih so nevladne organizacije zaželeni partnerji, ki s svojo ekspertizo delovanja na terenu lahko pripomorejo k boljši zasnovi projekta in še posebno k boljšemu izvajanju aktivnosti.

Na ravni EU obstajata dva najpomembnejša mehanizma, ki pokrivata področje zdravja, znotraj katerega je tudi področje alkohola: razpisi 7. okvirnega programa Evropske skupnosti za raziskave in tehnološki razvoj (2007-2013) in razpisi, ki jih v imenu Generalnega direktorata za zdravje in potrošnike (DG SANCO) izvaja Izvršna agencija za zdravje in potrošnike (EAHC).

Razpisi 7. okvirnega programa evropske skupnosti za raziskave in tehnološki razvoj (2007-2013)

7. okvirni program (OP) je glavno orodje EU za financiranje raziskav v Evropi. Sestavljena je iz petih glavnih sklopov dejavnosti, ki oblikujejo štiri programe in peti posebni program o jedrskih raziskavah. V sklopu t. i. sodelovalnih raziskav na 10 izbranih prednostih področjih (zdravje; prehrana, kmetijstvo, biotehnologija; informacijske in komunikacijske tehnologije; nanoznanosti, nanotehnologije, materiali in nove proizvodne tehnologije; energija; okolje; promet; družbeno-ekonomske in humanistične znanosti; varnost; vesolje) je posebna tema tudi zdravje.

Cilj raziskovalnega programa o zdravju je izboljšati zdravje evropskih državljanov in povečati ter okrepiti konkurenčnost in inovacijsko zmogljivost evropskih industrijskih sektorjev ter podjetij, povezanih z zdravjem. Program je namenjen raziskovalcem v javnih raziskovalnih organizacijah, ustanovah in podjetjih.

Pri pripravi na prijavo projektov sta najpomembnejša dva dokumenta:

- Vodnik za prijavitelje (Guide for Applicants Health), ki natančno določa vse pogoje v zvezi s prijavo, pripravo predloga itd.;
- Delovni program (Work programme 2011 Health), v katerem so podrobno opisane razpisane teme.

Oba dokumenta sta dosegljiva na spletnem naslovu: <http://cordis.europa.eu/fp7/calls>.

Koristi sodelovanja pri projektih 7. OP so za nevladne organizacije naslednje: najnovejša znanstvena dognanja, smernice, z dokazi podprti ukrepi, povezovanje z raziskovalnimi institucijami, spodbujanje in razvoj raziskovalnih dejavnosti.

Razpisi Izvršne agencija za zdravje in potrošnike (EAHC)

Na spletnih straneh agencije EAHC je omogočeno iskanje projektov:

- tistih, ki se trenutno izvajajo
  - koristne povezave do spletnih strani projektov,
  - dostop do (javnih) izdelkov,
- zaključenih projektov
  - rezultati,
  - izdelki,
  - primeri dobrih praks.

Ob pregledovanju projektov EAHC imajo nevladne organizacije lahko naslednje koristi: odkrivanje in spoznavanje ter eventualno povezovanje z institucijami, ki imajo podobno področje dela, prenos dobrih idej in praks (tudi v smislu projektov) ter njihova nadgradnja.

Baza projektov EAHC je dostopna na spletnem naslovu:

<http://ec.europa.eu/eahc/projects/database.html>.

Poleg tega pa je na strani EAHC tudi orodje za iskanje partnerjev pri prihodnjih projektih. Koristi tega orodja pa so naslednje: mreženje s podobnimi institucijami iz drugih držav, izmenjava dobrih praks in mreženje z drugimi institucijami, ki se ukvarjajo s podobno problematiko, pa niso del nevladnega sektorja (vladne organizacije, raziskovalne organizacije, javnozdravstvene ustanove).

Orodje je dostopno na spletnem naslovu:

<http://ec.europa.eu/eahc/management/finding.html>.

Na straneh EAHC je mogoče najti tudi naslednja gradiva:

- Priprave na uspešno prijavo projekta – gradivo in video:
<http://ec.europa.eu/eahc/news/news26.html>.
- Navodila za prijavitelje pa so razdeljena po različnih vrstah projektov, ki jih razpisuje EAHC:
<http://ec.europa.eu/eahc/health/projects.html>,
<http://ec.europa.eu/eahc/health/conferences.html>,
<http://ec.europa.eu/eahc/health/actions.html>,
<http://ec.europa.eu/eahc/health/grants.html>,
<http://ec.europa.eu/eahc/health/tenders.html>.

Pomen in koristi partnerske vloge nevladnih organizacijah pri projektih so: sodelovanje v raziskavah, ki so usmerjene predvsem v javno zdravje, prenos dobrih praks v Slovenijo, mreženje, širša evropska perspektiva določene problematike, prenos idej, vpliv na javne politike na ravni EU in na državni ravni.

3. CONCLUSIONS, RESUMEE OF GENERAL DISCUSSIONS/ SPLOŠNI ZAKLJUČKI DELAVNICE

Zaključki delavnice

Kljub raznolikosti udeležencev, ki so se udeležili delavnice v sklopu evropskega projekta STEPS, lahko povzamemo nekaj njihovih skupni opažanj:

- civilnodružbene organizacije na področju alkohola so najpogosteje vključene v raziskovalni proces v obliki zagovorništva, zlasti z vidika uporabe raziskovalnih podatkov za doseg svojih ciljev, in izmenjave znanja ter prenosa rezultatov raziskav (dokazov) na raven skupnosti;
- civilnodružbene organizacije na področju alkohola se občasno pojavljajo kot organizacije, ki prek prostovoljnega in študentskega dela (večinoma nevede) zagotavljajo nove raziskovalce in znanstvenike iz svojih vrst ter s tem pripomorejo k izgradnji kapacitet v raziskovalnem procesu;
- civilnodružbene organizacije na področju alkohola so zelo redko oziroma skorajda niso vključene v fazo postavljanja prioritet raziskav, čeprav potrebe po raziskavah izhajajo iz civilne družbe;
- civilnodružbene organizacije na področju alkohola ravno tako zelo redko oziroma skorajda ne proizvajajo lastnih baz znanja in podatkov oziroma redko zbirajo t. i. bazične podatke, ki bi lahko pripomogli k zagotavljanju novih znanj, če bi bili na voljo raziskovalcem;
- kot zagovorniki šibkejših struktur prebivalstva (zlasti lokalna društva) so civilnodružbene organizacije premalo pozorne na etične vidike raziskovalnega procesa in na morebitne zlorabe osebnih podatkov v raziskovalne namene;
- civilnodružbene organizacije na področju alkohola premalo izkoriščajo različne finančne vire za raziskovalno dejavnost, vključno z evropskimi razpisnimi sredstvi. Večinoma se zanašajo na lokalne (občinske) finančne vire in svoje lastne resurse, kot so npr. prostovoljno delo članov, priprava raznih internih gradiv in poročil.

4. REKOMENDATONS/ PREDLOGI

Načrtovane aktivnosti za prihodnje

Udeleženci so predlagali naslednje aktivnosti za v prihodnje:

- več podobnih dogodkov, kjer bodo imeli različni akterji priložnost predstaviti svoje delo in svoje projekte; izkazalo se je namreč, da se akterji med sabo slabo poznajo ter da pogosto ne vedo kaj različne organizacije, ki delujejo na področju alkohola, delajo; udeleženci so predlagali srečanja akterjev, ki delujejo na področju alkoholne problematike vsaj enkrat na leto;
- več dogodkov, ki bodo krepili sodelovanje med vladnimi in nevladnimi organizacijami;
- izgradnja dobrega informacijskega sistema, ki bo informiral akterje o projektih, raziskovalnih razpisih, novih pristopih k preventivi, obravnavi in zdravljenju, ...; informacijski sistem v Sloveniji se že gradi kot *MOSA* spletni portal; udeleženci, ki so ga že obiskali, so njegovo vsebino ocenili kot zelo uporabno;
- več izobraževanja na teme: evaluacija, uporaba različnih raziskovalnih metod in interpretacija njihovih rezultatov, vloga civilno družbenih organizacij v zagovorništvu, upoštevanje etičnih načel v raziskovalnem procesu, socialni marketing, načini prenosa znanja v prakso;
- predlagali so tudi več delavnic na temo postavljanja prioritet na področju alkohola, tudi na temo postavljanja raziskovalnih prioritet in področij, ki so raziskovalno podhranjena;
- boljše vključevanje civilnodružbenih organizacij v procese nastajanja novih ukrepov alkoholne politike.

V prihodnosti je zlasti pomembno okrepiti vlogo in pomen civilnodružbenih organizacij pri postavljanju prioritet raziskovalnega dela (nenazadnje predstavljajo potrebe civilne družbe oziroma skupnosti na posameznem področju), zagotavljanju (oziroma produkciji) znanja (krepitev lastnega raziskovalnega dela) in interpretaciji oziroma prenosu rezultatov raziskav nazaj v skupnost (v smislu podpore ali nepodpore ukrepom in politikam, ki izhajajo iz rezultatov raziskav).

V skladu z rezultati projekta STEPS so se predstavniki Ministrstva za zdravje, Inštituta za varovanje zdravja in Fakultete za družbene vede odločili, da v okviru projekta MOSA organizirajo MOSA dan – nacionalno konferenco, kjer bodo imeli akterji, ki delujejo na področju problematike alkohola, priložnost predstaviti svoje projekte. Dan bo namenjen tudi krepitvi sodelovanja med vladnimi in nevladnimi organizacijami. MOSA dan je načrtovan za mesec oktober 2010.

5. ATTACHMENTS/ PRILOGE

Agenda of the workshop./ Program srečanja.

Program srečanja v okviru projekta STEPS
z naslovom

VKLJUČEVANJE CIVILNODRUŽBENIH ORGANIZACIJ S PODROČJA ALKOHOLA V RAZISKOVALNO DEJAVNOST četrtek, 25. marca 2010

8.30 – 9.00 Registracija udeležencev

9.00 – 9.15 Uvodna nagovora

Vesna Kerstin Petrič (Ministrstvo za zdravje)
Marija Seljak (Inštitut za varovanje zdravja RS)

9.15 – 9.55 Kdo in kako raziskuje v Sloveniji na področju alkohola?

doc. dr. Tanja Kamin (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede)
dr. Maja Zorko (Inštitut za varovanje zdravja RS)

9.55 – 10.35 Vloga civilnodružbenih organizacij s področja alkohola pri raziskovanju

Matej Košir (Inštitut za raziskave in razvoj Utrip)

10.35 – 10.50 Odmor

10.50 – 11.30 Kako do informacij o evropskih raziskavah in razpisih?

dr. Agata Zupančič (Ministrstvo za zdravje)
Nina Krtelj (Ministrstvo za zdravje RS)
Sandra Radoš Krnel (Inštitut za varovanje zdravja RS)

11.30 – 12.10 Pregled možnosti raziskovanja v Sloveniji (predavanje je bilo odpovedano)

Marko Belavič (Javna Agencija za raziskovalno dejavnost RS)

12.10 – 13.10 Kosilo

13.10 – 14.30 Delavnice v manjših skupinah

Vloga civilnodružbenih organizacij v raziskovalnem procesu

14.30 – 15.30 Poročanja z delavnic in zaključek

Vesna Kerstin Petrič (Ministrstvo za zdravje RS)

Matej Košir (Inštitut za raziskave in razvoj Utrip)

doc. dr. Tanja Kamin (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede)

dr. Maja Zorko (Inštitut za varovanje zdravja RS)

Srečanje organizirata Inštitut za varovanje zdravja RS in Inštitut za raziskave in razvoj Utrip v sodelovanju s projektom MOSA.

Srečanje organiziramo v okviru projekta STEPS z daljšim imenom "Strengthening Engagement in Public Health Research", ali po slovensko Krepitev vpetosti v javnozdravstvene raziskave. Projekt poteka v sklopu 7. okvirnega programa pod finančnim okriljem Evropske komisije, vodijo pa ga UCL (University College London), Krizni center Skalbes iz Rige in pisarna EUPHA (European Public Health Association) v Utrechtu, ki so k sodelovanju povabili 12 nacionalnih organizacij iz 12 novih članic EU, delujočih na področju javnega zdravja. Cilj projekta je najti odgovore na sodobne izzive na področju zdravja, kot so srčno-žilne bolezni, rak, duševne bolezni, odvisnosti in nezgode. Da bi bolje razumeli pomen raziskovanja javnega zdravja v posameznih državah, in na tem področju razvili enotno strategijo raziskovanja za vso Evropo, bodo projektni partnerji med sabo povezali predstavnike civilnodružbenih organizacij, raziskovalcev in zastopnikov vladnih ustanov. K projektu je v letošnjem letu pristopila tudi Slovenija (kot partnerja sodelujeta Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije in Inštitut za raziskave in razvoj "Utrip") z izbrano temo škodljivo pitje alkohola, ki je eden večjih javnozdravstvenih problemov pri nas. V okviru projekta smo vsem civilnodružbenim organizacijam v naši državi, ki delujejo na področju preprečevanja tveganega in škodljivega pitja alkohola, poslali vprašalnik o vlogi civilnodružbenih organizacij na področju raziskovanja. Ugotoviti želimo, ali civilnodružbene organizacije v Sloveniji izvajajo raziskave, ali se prijavljajo na razpise za raziskave, ali na teh razpisih pridobijo sredstva za raziskave, ali sodelujejo z drugimi organizacijami ter s kakšnimi izzivi in težavami se ob tem srečujejo. V sklopu projekta bomo organizirali tudi enodnevno srečanje, katerega namen je ugotoviti vlogo slovenskih civilnodružbenih organizacij pri raziskovanju in seznaniti udeležence z možnostmi uporabe raziskovalnih podatkov ter možnostmi in težavami pri prijavljanju na domače in tuje raziskovalne razpise.

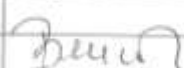
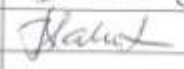
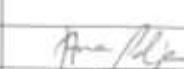
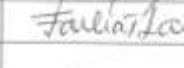

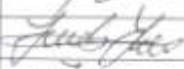
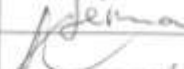
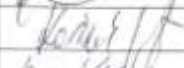

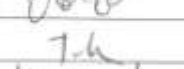
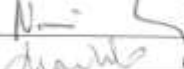

5.2 List of participants (name, surname, organisation)./ Lista udeležencev

SEZNAM UDELEŽENCEV/ LIST OF PARTICIPANTS

VKLJUČEVANJE CIVILNO DRUŽBENIH ORGANIZACIJ V RAZISKOVLANO DEJAVNOST/
ENGAGEMENT OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS IN RESEARCH PROCESS

Slovenija, Ljubljana, 25. 03. 2010

Št.	príimek/surname	ime/name	organizacija/organization	podpis/signature
1A	Belavič	Marko	Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS	
2	Benčak	Renata	Društvo Nova pot Radenci	
3	Blatnik	Katarina	Zavod Varna pot	
4	Blažko	Nataša	Ministrstvo za zdravje	
5	Colja	Ana	Združenje DrogArt	
6	Farkaš-Lainščak	Jerneja	Katedra za javno zdravje, Medicinska fakulteta	
7	Grebenc	Vera	Fakulteta za socialno delo	
8	Hovnik Keršmanc	Marjetka	ZZV Kranj	
9	Hribar	Anton	MNZ Policija	
10	Ivanuša	Marijan	Pisarna Svetovne zdravstvene organizacije v Sloveniji	
11	Jereb	Irena	Klub zdravljenih alkoholikov - Logatec	
12	Jerman	Tjaša	ZZV Ljubljana	
13A	Kamin	Tanja	Fakulteta za družbene vede	
14	Kašnik Janet	Marijana	ZZV Ravne na Koroškem	
15	Kokole	Daša	Brez Izgovora Slovenija	
16	Konec Juričič	Nuša	ZZV Celje	
17A	Košir	Matej	Inštitut za raziskave in razvoj Utrip	
18	Kovše	Katja	IVZ	
19	Kravos	Tatjana	Fundacija z glavo na zabavo	
20A	Krtelj	Nina	MZ	
21	Marinko	Vesna	Ministrstvo za promet	
22	Markl	Mateja	Direkcija RS za ceste Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu	

23	Matič	Zoran	Društvo zdr. alkoholikov Vrhnika	<i>[Signature]</i>
24	Nanut	Tina	SENT - Slovensko združenje za duševno zdravje	
25	Osterc	Milan	Društvo Nova pot Radenci	<i>[Signature]</i>
26	Peloza	Jan	Brez Izgovora Slovenija	<i>[Signature]</i>
27A	Petrič	Vesna Kerštin	MZ	<i>[Signature]</i>
28	Podkrajšek	Rok	Psihiatrična bolnišnica Idrija	
29A	Radoš Krnel	Sandra	IVZ	<i>[Signature]</i>
30	Radovanovič	Mirjana	Center za zdravljenje odvisnih od alkohola	<i>[Signature]</i>
31	Ramovš	Ksenija	Inštitut Antona Trstenjaka	
32	Scagnetti	Nina	IVZ	<i>[Signature]</i>
33A	Seljak	Marija	IVZ	<i>[Signature]</i>
34	Serec	Maša	UL MF Katedra za družinsko medicino Sporočilo v steklenici	
35	Sorko	Nataša	Društvo Žarek upanja	<i>[Signature]</i>
36	Stanojevič Jerkovič	Olivera	ZZV Maribor	<i>[Signature]</i>
37	Šabič	Amra	Fakulteta za socialno delo	<i>[Signature]</i>
38	Širnik	Tina	SENT - Slovensko združenje za duševno zdravje	<i>[Signature]</i>
39	Tančič	Alenka	IVZ	<i>[Signature]</i>
40	Zorec Karlovšek	Majda	Združenje Fortox	<i>[Signature]</i>
41A	Zorko	Maja	IVZ	<i>[Signature]</i>
42	Zorman	Maja	Združenje DrogArt	<i>[Signature]</i>
43A	Zupančič	Agata	MZ	<i>[Signature]</i>
44	Žlender	Bojan	Direkcija RS za ceste Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu	
45	<i>Hukorec</i>	<i>Nilva</i>	<i>Društvo DATI</i>	<i>[Signature]</i>
46	<i>Starc</i>	<i>Martina</i>	<i>Inštitut Antona Trstenjaka</i>	<i>[Signature]</i>
47				

5.3 List of Steering Committee/ Organizacijsko strokovni odbor srečanja

Members of the Organizing and Scientific Committee were:

1. Maja Zorko, PhD (National Institute of Public Health, Centre for Health Promotion)
2. Matej Košir (Institute for Research and Development Utrip)
3. Sandra Radoš Krnel (National Institute of Public Health, head of the Research Project Services)
4. Tanja Kamin, PhD (University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences)
5. Mojca Gabrijelčič Blenkuš (National Institute of Public Health, head of the Centre for Health Promotion)
6. Nina Scagnetti (National Institute of Public Health, Centre for Health Promotion)
7. Polona Čarman (National Institute of Public Health, Congress activity and Educational Services)

5.4 Summary of the evaluation./ Povzetek evalvacije srečanja

Zadovoljstvo udeležencev s srečanjem

Udeleženci so ocenili svoje zadovoljstvo s predavanjii in delavnico s pomočjo pet stopenjske lestvice (pri čemer pomeni 1 zelo nezadovoljen, 5 pa zelo zadovoljen). Rezultati so predstavljeni v tabeli 1.

Tabela 1. Zadovoljstvo udeležencev s srečanjem.

	Povprečje	Minimum	Maximum	Mediana
Vsplošno zadovoljstvo in pomen srečanja	4,30	3	5	4
Izbor predavateljev	3,95	3	5	4
Vsebina predavanj	3,90	3	5	4
Uporabnost delavnice	3,39	2	5	4
Organizacija dogodka	3,95	3	5	4

Kot prednosti srečanja, so udeleženci najpogosteje navajali:

- predavanja o stanju na področju raziskovanja alkoholne problematike v Sloveniji,
- predstavitev portala MOSA (www.infomosa.si),
- napotke o tem, kje iskati informacije o evropskih raziskavah in razpisih,

- način predstavitve raziskovalnega procesa in vloga civilno-družbenih organizacij v različnih fazah tega procesa,
- krepitev sodelovanja.

Kot pomanjkljivosti srečanja so udeleženci najpogosteje navajali:

- premalo časa za razpravo med predavanji in po delavnici,
- dejstvo, da niso bili prisotni vsi ključni akterji (npr. nekatera ministrstva).

Predlogi udeležencev glede dejavnosti, ki naj bi dogodku sledile

Udeleženci so predlagali sledeče dejavnosti, ki naj bi bile po njihovem mnenju koristne za njihovo delo in bi doprinesle k izboljšanju situacije:

- več podobnih dogodkov, še posebej takih, na katerih bi različni akterji, delujoči na področju alkoholne problematike imeli priložnost, da predstavijo svoje delo; večina udeležencev je namreč poudarila, da premalo vedo o tem, kaj počnejo različne organizacije na področju problematike alkohola,
- izgraditi dober sistem, ki bi akterje seznanjal s projekti, novimi raziskavami, novimi preventivnimi programi ...

Večina udeležencev je izjavila, da bi se tudi v prihodnje udeležili podobnih srečanj. Več bi želeli izvedeti o različnih raziskovalnih metodah, o tem, do kakšnih zaključkov je možno priti z različnimi raziskovalnimi metodami, o vlogi civilno-družbenih organizacij pri zagovorništvu. Želeli bi si tudi več predavanj o socialnem marketingu, o načinih prenosa znanja v prakso, ter več delavnic, katerih cilj bi bil ugotoviti, katera področja bi bilo potrebno raziskati bolj poglobljeno.